

80. let od konce II. světové války

Úvod

V letošním roce slavíme 80. let od konce II. světové války i osvobození naší obce. Při této příležitosti jsem aktualizoval článek z roku 2015, který jsem k této významné události napsal.

Využil jsem a doplnil zápisy z Kroniky obce Březolupy z let 1928-69, která je uložena ve Státní okresním archívu v Uherském Hradišti. Dále sepsané osobní zážitky pamětníků z doby osvobození naší vesnice, další regionální periodika, vydané knihy o dějinách okolních obcí a webové stránky na internetu.

Osvobození Březolup

V obecní kronice pro rok 1945 je uvedeno: „Německé jednotky byly v naší vesnici od 18. 4. do 30. 4. nočních hodin. Měly v Chrástkách i jinde připraveny kulometná hnízda a zákopy. Občané museli vojska zásobovat. Dělostřelectvo ohradilo obec v půlkruhu třemi bateriemi, které střílely směrem na Uh. Brod a Mistřice. 30. dubna opustilo dělostřelectvo rychle pozice a ujíždělo ke Zlínu. Také pěchota se stáhla. Ustupující jednotky v některých domech rabovaly. Dne 1. května ve 12 hodin 20 minut dorazily do Březolup konečně první jednotky osvobozující rumunské armády. Němci ukrytí v lesích kladli odpor a odstřelovali východní část vesnice, kde bylo rumunské dělostřelectvo. Střelba trvala celou noc. Nakonec Němci brzy ráno 2. května ustoupili i z okolí Březolup.“

Několik dnů byla v obci ubytována celá posádka se vším všudy. Koně, vojáci i velitelé. Ve škole byla zřízena nemocnice, uprostřed obce byla pekárna a v parku byla kuchyň. Někteří vojáci si však vařili pro sebe a pro své velitele přímo v domech, ve kterých bydleli.

Z civilního obyvatelstva byl zraněn pouze Josef Hoferek. Jedna zbloudilá střela z kulometu si to namířila do místní části Podsedky. Ve sklepě domu číslo 80, který je dodnes v zahradě, bylo schováno několik sousedů i s dětma. Pan Hoferek se šel, když utichla střelba podívat co se děje. V momentě, kdy se pravou rukou chytil za portál sklepa zvenčí, tak ho nějaký „šrapnel“ zasáhl do této ruky a utrhł mu palec a ještě jeden prst. Bylo velké štěstí, že střela nevletěla dovnitř do sklepa, kde by způsobila pravděpodobně větší tragédii, ale utrhla panu Hoferkovi „pouze“ prsty na ruce. Takto se v Březolupech schovávali i další obyvatelé, aby se jim při střelbě nic nestalo.

Památník obětí II. světové války

Památník obětem II. světové války byl slavnostně odhalen 1. května roku 1952. Jsou na něm uvedeni Ti, kteří zaplatili za naši svobodu cenu nejvyšší, svůj život. V roce 2023 byl s využitím dotace Ministerstva obrany ČR vybudován zcela nový v původním vzhledu.

V horní části jsou obyvatelé naší obce, kteří byli za svou protinacistickou činnost popraveni v období let 1941-45. Následující seznam rekapituluje oběti nacistického teroru.

Horák Bohumil (1911 Zlámanec - 1941 Brno), Kovář František (8.12.1906 Březolupy – 12.10.1942 Osvětim), MUDr. Václavík Jan (11.9.1892 Rusava - 24.10.1942 Mauthausen), MUDr. Maňásek Jan (15.2.1898 Huštěnovice - 10.6.1943 Mírov), Špundová Irma (1882 ??? - 1943 ???), Kadlec František (12.4.1904 Březolupy - 29.9.1944 Osvětim), Křen Ludvík (13.1.1900 Březolupy - 31.5.1944 Zlín), Hubáček Josef (17.3.1895 Březolupy – 15.11.1944 Břeh), Horák Josef (6.6.1878 Březolupy - 18.1.1945 Vratislav).

Odpor proti nacistickým vládcům vyjadřovali celé rodiny i jednotlivci. Byli to občané různého povolání i politického myšlení, ale spojoval je boj proti okupantům. Byli mezi nimi ti, jejichž jména jsou na věčnou vzpomínku uvedena na památníku, ale i ti kteří měli to štěstí a tyto roky přežili.

Obec Březolupy každoročně v předvečer osvobození obce, tedy 30. dubna klade věnce k památníku II. světové války i velké války v roce 1914-18. Bohužel účast veřejnosti na tomto pietním aktu je velmi nízká. Doba, která uplynula od poslední války je již dlouhá a lidská mysl má tendence na špatné věci rychleji zapomínat. Ale právě proto, abychom nezapomněli, je třeba si je připomínat.

Pohřbení rumunští vojáci

Při osvobozovacích bojích v širším okolí Březolup utrpělo zranění mnoho vojáků Rumunské královské armády. Pět důstojníků a osm rumunských vojáků zemřelo v Březolupech. Byli původně pochováni na místním hřbitově v blízkosti kamenného kříže. Hroby byly podle pamětníků označeny dřevěnými kříži a jména napsána černou barvou. Ve dnech 13. a 14. prosince 1951 byla těla exhumována a ostatky vojáku převezeny na Ústřední hřbitov města Brna, kde byly uloženy do společného hrobu vojáků Rumunské královské armády.

Jejich jména jsou uvedena ve spodní části památníku. Při kontrole pohřbených rumunských vojáků bylo zjištěno, že v našem seznamu bylo několik chyb, vzniklých zřejmě špatným přepisem cizích jmen. Na novém památníku byly tyto chyby, po prověření v Brně, odstraněny.

Jde o níže uvedené muže, kteří položili svůj život daleko od svého domova a jejich ostatky tak nemohly spočinout v místě jejich narození: Chelaze Ioan a dva neznámí rumunští vojáci (zemřeli 1.5.1945), Haum Mihai, Ungureanu Lazar, Reberecht Stan, Lucan Ioan, Iosif Dumitru, Ghebae Ion, Cismaru Mihai (zemřeli 3.5.), Roga Petre, Profiru Gheorghe, Petre L. Vasile (zemřel 6.5.). Naše vzpomínka a poděkování proto ať letí do této balkánské země k rodinám těch, jejichž blízcí při osvobozování naší vlasti.

Konec války v okolních obcích

Byly to určitě pro všechny nejtěžší chvíle za celou dobu války. Některé vesnice v našem okolí byly již osvobozené, ale jinde se na osvobození od okupantů stále ještě čekalo. Podle zjištěných informací osvobodili rumunští vojáci dopoledne 1. 5. vesnici Nedachlebice. Následně pak postupovali 2. 5. od Březolup a osvobodili postupně Šarovy a Lhotu. Sověští vojáci se osvobozování naší obce neúčastnili, i když si to hodně lidí dodnes myslí, protože postupovali od Uh. Brodu na důležitější cíle, větší města.

Další část osvoboditelů tentokrát spojené jednotky rumunské a sovětské armády osvobodila již 30. 4. Prakšice, 1. 5. pak Částkov, Svárov a Kelníky, pravděpodobně stejná jednotka dne 2. 5. pak i Zlámanec a Bohuslavice. Poslední skupinou jsou obce osvobozené pouze sovětskou armádou. Těmi byly: 1. 5. Pašovice a Velký Ořechov. Tato vojenská skupina směřovala pravděpodobně dále ve směru na Zlín. Sovětské jednotky pak osvobodili i obce Místřice, Bílovice, Topolnou, Komárov a město Napajedla, všechny 1. května 1945.

Vypálení obcí na Valašsku

Na tomto místě bych chtěl připomenout tragédii, které se odehrála na samém konci této války v našem nedalekém okolí. Šlo o vraždění a vypálení části některých valašských obcí. Pro mě nepochopitelně, v době kdy již bylo jasné, že války brzy skončí, došlo ke zbytečnému vraždění lidí. Nejdříve dne 19.4. zemřelo 24 lidí a byla vypálena pasekářská osada Ploština, poté 23.4. umírali další lidé v počtu 22 v obci Prlov a nakonec až 2.5. byli popraveni 4 obyvatelé Vařákových pasek. Všechny tyto oběti připomíná, v roce 2023 zrekonstruovaný, Památník Ploština, který určitě stojí za návštěvu.

Bitva u Pašovic

V nedaleké obci Pašovice probíhali nejtěžší osvobozovací boje v našem okolí. V neděli 29.4. se ocitla obec v dělostřelecké palbě a pak v pravé poledne se rozhovořily i pověstné ruské kaťuše. Ve vesnici vypukla řada požárů na různých místech. Celá vesnice byla zahalena v dýmu a nebylo vidět ani na pár kroků. Obyvatelé ustrašeně seděli ve sklepech. Od Lhotky již postupovali Rumuni spolu se sovětskými vojáky. Němci odpovídali hlavně střelbou z tanků, které byly ukryty v průjezdech domů. Tanky vždy vyjely na náves, několikrát vystřelily a zase se ukryly. Proto bylo znovu do boje nasazeno letectvo. Rumunští letci několikrát toho dne napadli Pašovice. Při jednom náletu zasáhly bomby dokonce dva sklepy, v nichž v každém bylo ukryto asi 20 občanů. V noci z 30. dubna na 1. května 1945 odjeli poslední německý tank a baterie odjely z vesnice.

Pohled na Pašovice byl velmi žalostný. Hromady popela, zničené obytné i hospodářské budovy, rozmetané střechy, vytlučená okna, zničené elektrické vedení, trychtýře po dopadech granátů a leteckých bomb. A v neposlední řadě čtyři mrtví obyvatelé obce.

Letecká bitva nad Bílými Karpaty

Dne 29.8.1944 proběhla nad Bílými Karpaty největší letecká bitva této války v našem okolí. Již delší dobu přelétaly bombardéry spojenců i nad naší obcí. Dokonce ve dvou případech svrhli pro své odlehčení bombu. Jedna dle záznamů dopadla do okolí dnešního rybníka Hluboček bez následků. Druhá dopadla nedaleko cesty na Svárov, kde šla skupina lidí jdoucích z kostela, zda byla jedna osoba lehce zraněna.

Při této bitvě byly německými stíhači nad oblastí Bílých Karpat napadeny bombardéry 15. americké letecké armády, které toho dne mířily ke strategickým cílům na Ostravsku. Při letecké bitvě bylo zničeno několik amerických letounů B-17, z nichž některé se zřítily v mikroregionu Bojkovsko (na Vyškovci, v Šanově, v Krhově, v Přechovicích) a na Slovensku v Bošáci, v těsné blízkosti česko-slovenské hranice. Z padesáti členů posádek těchto pěti letounů zahynulo 35 letců. 15 letců se zachránilo a dostalo se do zajetí nebo se jim podařilo přejít na Slovensko. Bitvu připomínají muzea v Bojkovicích, Slavičíně a Šanově.

Nouzové přistání u Napajedel

Dne 14.10.1944 nedaleko Prusinek u Napajedel nouzově přistál americký bombardér B-17. Desetičlenná posádka vyvázla až na jednoho letce bez zranění. Po signalizaci pilotů bombardéru rozstřílely stroj na zemi doprovodné stíhací letouny. Američtí letci se u hájovny rozdělily na dvě skupiny, aby se přes noc schovali hlouběji v lese. Tou dobou však již byli obklíčeni německými vojáky a gestapem. Obě dvě skupiny byly brzy objeveny, a proto se vzdaly. V místě přistání je pomníček na počest dvou letců zbytečně Němci zabitých při zatýkání.

Závěr

Bližší podrobnosti o výše uvedených událostech lze najít na internetu. Tímto všechny zájemce o tuto část historie vyzývám k jejich vyhledání a přečtení, určitě nebudou litovat.

Zpracoval dne 5.5.2025

Ing. Radek Berecka, písmák a kronikář obce Březolupy